

Alkuin, Poezje (wybór)

(*Alcuini carmina*)

1. Wstęp

Znajdujące się w księdze pamiątkowej opracowanie Dariusza Sikorskiego o Alkuinie na nowo odkrywanym pozwala skonfrontować to, co wiemy z podręcznych informacji, z krytycznymi ustaleniami historiografii przełomu XX i XXI stulecia. Autor artykułu omawia i ocenia dwie ważne pozycje, które ukazały się w tym okresie: wydany w serii *Corpus Christianorum* przewodnik po twórczości Alkuina (komentowany przezeń zresztą dość krytycznie)¹ oraz biografię Alkuina pióra brytyjskiego historyka wczesnego średniowiecza Donalda A. Bullougha².

Pozostawiając na uboczu zasadniczy wątek opracowania Dariusza Sikorskiego, niebędący w tym miejscu przedmiotem naszego zainteresowania, a jest nim postawione – w związku z omawianymi książkami – pytanie o faktyczną rozległość twórczości Alkuina i o to, w jaki sposób w historiografii bardzo głęboko zakorzeniło się wiele pseudoepigraficznych pism Alkuina, my zauważmy tu dwie rzeczy, które odnotowuje autor artykułu. Po pierwsze to, że spora część twórczości wielkiego przedstawiciela literatury czasów karolińskich nie ma nadal współczesnych wydań krytycznych³, po drugie zaś to, iż tą częścią twórczości Alkuina, która nie cieszyła się zainteresowaniem, była poezja. Liczba zachowanych manuskryptów z wierszami poety jest o wiele mniejsza niż w przypadku innych gatunków jego dorobku literackiego, a połowa wierszy została przekazana tylko

¹ *Clavis scriptorum latinorum Medii Aevi Auctores Galliae, 735-987 (Clavis des auteurs latins du Moyen Age, Territoire français; 735-987), II, Alcuin*, red. M.-H. Jullien – F. Perelman, Brepols 1999.

² D.A. Bullough, *Alcuin: achievement and reputation*, Leiden – Boston 2004.

³ D. Sikorski, *Alkuin z Yorku na nowo odkrywany*, w: *Cognitioni gestorum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, red. D. Sikorski – A. Wyrwa, Poznań – Warszawa 2006, s. 101.

w manuskryptach unikatowych⁴. Ta opinia koresponduje z tym, co pisze znawca średniowiecznej poezji, ks. Marek Starowieyski, ubolewając, że spośród jej ogromu niewiele jest utworów wydanych krytycznie, a wciąż pozostają dzieła jeszcze niewydane⁵. To stwierdzenie w całej rozciągłości dotyczy także Alkuina.

Ów wybitny przedstawiciel okresu odnowy karolińskiej urodzony w 735 roku w Yorku, gdzie spędził całą młodość i gdzie kierował szkołą po swoim mistrzu Aelbercie, poszerzył swoją kulturę w Rzymie i Pawii podczas podróży na kontynent⁶. Efektem jego spotkania z Karolem Wielkim było zlecenie mu przez władcę przygotowania programu odnowy gwarantującej osiągnięcie politycznych, kulturalnych i dynastycznych celów⁷. Według cytowanego już D. Sikorskiego należy to datować dopiero na 786 rok, nie zaś kilka lat wcześniej, jak się zwykle i powszechnie uważa⁸. Po otrzymaniu tej misji Alkuin powrócił jeszcze do Anglii, by ostatecznie przenieść się na kontynent w 793 roku⁹. Bezpośredni pobyt Alkuina w pobliżu Karola Wielkiego w Akwizgranie, gdzie funkcjonowała słynna pałacowa szkoła, nie trwał bardzo długo, bo już w 796 roku uczonemu mnichowi nadano opactwo św. Marcina w Tours, gdzie kierował szkołą i założył skryptorium, doprowadzając swe przedsięwzięcia do rozkwitu. Tam też zmarł w 806 roku¹⁰.

W twórczości poetyckiej Alkuina różnorodność podejmowanych tematów koresponduje z różnorodnością gatunków. Odnajdziemy więc w niej listy poetyckie, wiersze okolicznościowe, szczególnie liczne wiersze inskrypcyjne, hymny, *carmina figurata* i wierszowane zagadki, epitafia, wiersze o tematyce ekshortacyjnej i moralnej, a nawet bukoliki. W tej poezji odnajdziemy informacje o miejscach i okolicznościach związanych z życiem Alkuina, o ludziach, których spotykał, o których pisał lub do których adresował swe wiersze, o jego przyjaźniach i znajomościach. Owocem działalności Alkuina w jego ojczystej Anglii jest m.in. długi, liczący 1657

⁴ Sikorski, *Alkuin z Yorku na nowo odkrywany*, s. 106.

⁵ M. Starowieyski, *Wstęp*, w: *Muza łacińska. Antologia poezji wczesnochrześcijańskiej i średniowiecznej (III-XIV/XV w.)*, opr. M. Starowieyski, Wrocław – Warszawa – Kraków 2007, s. XXIV.

⁶ P. Riché, *Edukacja i kultura w Europie Zachodniej VI-VIII w.*, tł. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 1995, s. 392-393.

⁷ J.A. Ihnatowicz, *Wstęp*, w: *Amalariusz z Metz. Dzieła*, t. 1: *Święte obrzędy Kościoła*, red. T. Gacia, Lublin 2016, s. 14-16.

⁸ Sikorski, *Alkuin z Yorku na nowo odkrywany*, s. 112.

⁹ Sikorski, *Alkuin z Yorku na nowo odkrywany*, s. 113.

¹⁰ M. Banniard, *Geneza kultury europejskiej V-VIII wiek*, tł. A. Kuryś, Warszawa 1983, s. 153.

wersów utwór *Versus de patribus regibus et sanctis Euboricensis Ecclesiae* (*Alcuini carmina*, I) oraz *Epitaphium Aelberthi* (*Alcuini carmina*, II). Dworski okres jego biografii, związany już z życiem na kontynencie, znajdzie swoją ilustrację w wierszach do Karola Wielkiego i osób z kręgów pałacowych, także do papieża Leona III, do Paulina, patriarchy Akwilei i do biskupów, do przyjaciół i uczniów. Okres kierowania przez Alkuina opactwem zaowocował z kolei licznymi wierszami o tematyce klasztornej odnoszącymi się do rozmaitych klasztornych pomieszczeń, jak znany utwór o incipicie *O mea cella* (*Alcuini carmina*, XXIII), następnie dziełami mówiącymi o posiłkach i o modlitwach mnichów. Bardzo użytkowym rodzajem poezji są wierszowane inskrypcje dotyczące krzyży i ołtarzy dedykowanych świętym w rozmaitych kościołach.

Wiersze Alkuina skoncentrowane na tematyce religijnej, sakralnej i w różny sposób powiązanej funkcjonalnie z liturgią ścierały drogę temu właśnie rodzajowi poezji, tak charakterystycznej dla kolejnych wieków średniowiecza. Oprócz tego można wymienić na koniec interesujące – zresztą z różnych powodów – wspomniane już jako gatunek poezji bukoliki: *Versus de cuculo* (*Alcuini carmina*, LVII), *Conflictus veris et hiemis* (*Alcuini carmina*, LVIII). W pierwszej z nich temat pasterski, znany z wergilijskich eklog, został podany w nowym wydaniu i głęboko przekształcony, ponieważ utwór Alkuina nawiązuje do życia monastycznego i chrześcijańskiego w ogóle. Druga bukolika jest interesująca dlatego, że spotykany w bukolikach motyw agonu (tu agonu między dwiema porami roku) połączony został z pojawiającym się na końcu motywem kukułki, motywem centralnym w pierwszej z tych bukolik¹¹.

Kilkanaście lat temu przekład sześciu wierszy Alkuina (m.in. pióra Wiktora Woroszylskiego i Anny Świderkówny) został opublikowany przez ks. M. Starowieyskiego w jego antologii poezji wczesnochrześcijańskiej i średniowiecznej¹². W niniejszym opracowaniu zamieszcza się przekład innych osiemnastu wierszy. Prawie wyłącznie reprezentują one tematykę klasztorną, a arytmetycznie rzecz biorąc, stanowią nie więcej niż pięć procent liczby wszystkich wierszy poety, objętościowo zaś jeszcze mniej. Niech ten przekład pozwoli czytelnikowi wejść w świat początków epoki średniowiecza utrwalaony na stronicach poezji jej wielkiego przedstawiciela.

¹¹ Na temat bukolik Alkuina: P. Dale Scott, *Alcuin's „Versus de Cuculo”: The Vision of Pastoral Friendship*, „Studies in Philology” 62/4 (1965) s. 510-530; F. Zogg, *Palaemon and Daphnis in a Medieval Poem: the Vergilian Challenge of the Conflictus veris et hiemis*, „Vergilius” 63 (2017) s. 125-140; V. Edden, *A Carolingian Parody of Pastoral*, „Medium Aevum” 49/2 (1980) s. 180-181.

¹² *Muza łacińska. Antologia poezji wczesnochrześcijańskiej i średniowiecznej (III-XIV/XV w.)*, opr. M. Starowieyski, Wrocław – Warszawa – Kraków 2007, s. 201-208.

2. Wydania tekstu

- Duemmler E. (rec.), MGH Antiquitates. Poetae Latini medii aevi 1: *Poetae Latini aevi Carolini* (I), Berolini 1881, s. 160-351.
 Migne J.P., Parisiis 1862, PL 101, 723-848 (*Carmina*).

3. Przekłady nowożytne

- Alcuino, *Carmi dalla corte e dal convento*, tł. C. Carena, Firenze 1995.
 Harold Isbell, *The Last Poets of Imperial Rome, translations, introductions, notes and glossary*, Baltimore 1971.
Poetry of the Carolingian Renaissance, red. P. Godman, Norman 1985, s. 118-149.

4. Bibliografia

- Alcuini (Albini), *Carmina. Prooemium*, MGH Antiquitates. Poetae Latini medii aevi 1: *Poetae Latini aevi Carolini* (I), s. 160-169.
 Banniard M., *Geneza kultury europejskiej V-VIII wiek*, tł. A. Kuryś, Warszawa 1983.
 Brunhöltz F., *Histoire de la littérature latine du Moyen Age*, t. 1/2, Turnhout 1991.
 Houwen AL.A.J.R. – Macdonald A.A., *Alkuin of York*, Groningen 1998.
 Ihnatowicz J.A., *Wstęp*, w: *Amalariusz z Metz. Dzieła*, t. 1: *Święte obrzędy Kościoła*, red. T. Gacia, Lublin 2016, s. 13-27.
 Leonardi C., *Alcuino e la scuola palatina*, w: *Nascita dell'Europa carolingia: un'equazione da verificare*, Settimane di Studio del Centro italiano di Studi sull'Alto Medioevo 27, Spoleto 1981, I, s. 459-496.
 Raby F.J.E., *A History of Christian Latin Poetry from the Beginnings to the Close of the Middle Ages*, Oxford 1953, s. 159-162.
 Riché P., *Edukacja i kultura w Europie Zachodniej VI-VIII w.*, tł. M. Radożycka-Paoletti, Warszawa 1995.
 Sikorski D.A., *Alkuin z Yorku na nowo odkrywany*, w: *Cognitioni gestorum. Studia z dziejów średniowiecza dedykowane Profesorowi Jerzemu Strzelczykowi*, red. D. Sikorski – A. Wyrwa, Poznań – Warszawa 2006, s. 99-116.
 Starowieyski M., *Wstęp*, w: *Muza łacińska. Antologia poezji wczesnochrześcijańskiej i średniowiecznej (III-XIV/XV w.)*, opr. M. Starowieyski, Wrocław – Warszawa – Kraków 2007, s. XXIV.

5. Przekład

64, 1 [fornax]¹³

Si mea dona tibi cupias, nimbose viator,
Da prior ecce tua, sic tibi prende mea.
Est mihi venter edax, calido qui pascitur igne,
Vertice sub quadro fumidus exit odor.
Ad me mox hospes gelido fugit imbre Decembri,
A me qui Augusto florida in arva fugit.

[piec]

Jeśli pragniesz mych darów w dzień deszczowy, wędrowcze,
Ty pierwszy dary swe daj, abyś moje mógł wziąć.
Mam brzuch bardzo żarłoczny, co karmi się ogniem gorącym,
Przez czworokątny wierzch wonny unosi się dym.
Przybysz, co chroni się przy mnie podczas grudniowej sloty,
W sierpniu ucieka stąd w zieleń kwitnących pól.

64, 2¹⁴

En, ego pulchra foras sum, sed magis utilis intus,
Est calidus venter, feritur dum frigore vertex.
Avidus hospes amat gelidae me tempore brumae,
Qui calida aestate spernit adesse mihi.
Os in ventre mihi est, quadrato in gutture nares,
Qui spirat fumum, dum calet ille foco.

Jestem piękny na zewnątrz, użyteczniejszy zaś w środku,
Brzuch jest bardzo gorący, a mróz szczypie mnie z góry.
O jak mnie kocha wędrowiec podczas surowej zimy,
A latem, gdy leje się żar, nie chce obok mnie sięść.
Usta moje są w brzuchu, nos w czworokątnym gardle,
stamtąd uchodzi dym, gdy bucha ze środka żar.

¹³ Przekład na podstawie: *Alcuini carmina*, 64, 1, w: *MGH Antiquitates. Poetae Latini medii aevi: Poetae Latini aevi Carolini (I)*, Berolini 1881, s. 282 (dalej: *Poetae Latini*, 1). Utwór napisany dystychem elegijnym.

¹⁴ *Poetae Latini*, 1, s. 283. Pierwsze dwa wersy napisane są heksametrem, pozostałe cztery stanowią dwa dystychy elegijne.

91, 1¹⁵

Qui regit imperio pelagum terramque polumque.
 Hanc regat ipse suis donis caelestibus aulam
 In qua cultus, honor, laudes et gloria Christi
 Semper in aeternum maneat pietatis amore.

Ten, co swą władzę dzierży nad morzem, ziemią i niebem,
 Niechaj rządzi tym miejscem przez swe niebieskie dary.
 Niech hołd i uwielbienie, cześć i chwała Chrystusa
 Trwają zawsze, na wieki wraz z pobożną miłością.

91, 2¹⁶

Surgite vos, fratres, laudes et dicite Christo,
 Haec est apta domus nocturno tempore vobis.
 Pervigiles precibus iam vos insitite sacris,
 Credimus auxilium prastare petentibus istic
 Angelicos coetus noctis qui tempora servant,
 Quique ferant Christo fratrum pia vota benigne,
 Hic vos inveniant vigilantes semper honeste
 Atque pia mente regem laudare supernum.

Wstawajcie, bracia, by wspólnie głosić chwałę Chrystusa,
 Wypada, byście w tym domu w nocy się gromadzili.
 Nie śpiąc, zanoście gorliwie swoje święte pacierze,
 Wierzymy, że chóry aniołów przychodzą tu z pomocą
 Tym, którzy przestrzegają godzin nocnej modlitwy.
 Wszyscy, którzy radośnie wielbią Chrystusa modlitwą,
 Niech się dowiedzą, że tutaj zawsze godnie czuwacie
 I Króla niebieskiego chwalicie sercem pobożnym.

95¹⁷

Quisque legens versus per celsa palatia curris,
 Semper habeto Dei nomen in ore tuo.
 Et dum lingua pias resonat per carmina laudes,
 Ferveat illius pectus amore tuum.
 Dum tu pulchra domus pedibus solaria scandes,
 Immemor haud esto scandere mente polum.
 Sol rutilans radiis domibus spleDESCIT in altis:

¹⁵ *Poetae Latini*, 1, s. 317. Utwór napisany heksametrem.

¹⁶ *Poetae Latini*, 1, s. 317. Utwór napisany heksametrem.

¹⁷ *Poetae Latini*, 1, s. 320. Utwór napisany w dystychach elegijnych.

Lumine perpetuo Christus in arce poli.
 Ut sol illustrat totus praefulgidus orbem,
 Sic fulgent sancti semper in arce patris.
 Sunt a sole domus celsae solaria dicta,
 A Christo sanctum nomen habemus item.
 Si te delectet manibus habitatio facta:
 Non manibus factam plus tibi quaere domum.
 Quidquid in urbe manus hominis construxerat unquam,
 Omnia nam pereunt in cineresque ruunt.
 Quidquid honoris habent sancti per gaudia caeli,
 Cum Christo pariter semper habere queunt.
 Quo te ducat amor, rapiat, trahat omnibus horis,
 Et rape me tecum, quaeso tuis precibus.
 Sit tibi, sitque mihi Christus currentibus illuc
 Protector, rector, lux, via, vita, salus.

Ty, który czytasz wiersze, pędząc życie w pałacach,
 Obyś na swoich ustach zawsze miał imię Boga.
 Kiedy język pobożnie śpiewa pieśni pochwalne,
 Niechaj miłość ku Niemu w sercu pali się twym.
 Kiedy stąpasz po pięknych słonecznych domowych tarasach,
 Nie zapomnij, że musisz duszą wstępować do nieba.
 Złote promienie słońca błyszczą w domach wysokich,
 A w pałacu niebieskim – wieczne światło Chrystusa.
 Jak słońce blaskiem ogromnym cały świat opromienia,
 Podobnie w pałacu Ojca zawsze jaśniejają święci.
 Tarasy wielkiego domu biorą nazwę od słońca¹⁸,
 A my swe imię święte wzięliśmy od Chrystusa.
 Chociażby cię cieszyło mieszkanie zrobione rękami,
 O wiele bardziej szukaj całkiem innego domu.
 Cokolwiek kiedyś w mieście wzniosła ręka człowieka,
 Wszystko mknie i przemija, i obraca się w proch.
 Chwałą zaś, którą święci w radości nieba znaleźli,
 Zawsze mogą się cieszyć we wspólnocie z Chrystusem.
 Tam, gdzie cię miłość wiedzie, ciągnie w każdej godzinie,
 Tam mnie porwij ze sobą, proszę, swoją modlitwą.
 Oby dla mnie i ciebie, gdy tam biegniem, był Chrystus
 Obrońcą, wodzem i światłem, drogą, życiem, zbawieniem.

¹⁸ Por. Isidorus, *Etymologiae*, 15, 3, 11-12: „Haec et solaria, quia patent soli. [...] Solarium, quod soli et auris pateat, qualis fuit locus in quo David Bethsabee lavantem aspexit et adamavit”.

96, 1 [in dormitorio]¹⁹

Qui vim ventorum, pelagi qui mitigat undas,
 Israel qui servat, nullo qui dormitat aevo;
 Fratribus haec requiem dulcem concedat in aula,
 E quos immittit somno vis nigra timores,
 Compescat clemens Domini, rogo, dextra potentis.
 Quique diem statuit homini sub luce labore,
 Noctibus et requiem concessit corpore fesso,
 Ad laudemque suam faciet consurgere sanos.

[w sypialni]

Ten, co potęgę wichrów i fale morskie uśmierza,
 Co strzeże Izraela i co nigdy nie zaśnie,
 Niechaj braciom w tej sali odpoczynek da miły,
 A strachy, co siła ciemna nocą na sen sprowadza,
 Niech można Pańska prawica łaskawie – błagam – poskromi.
 Niech Ten, co dał człowiekowi dzień, by w świetle pracował,
 Noc zaś, by ciało znużone krzepił miły spoczynek,
 Wam też ku swojej chwale w zdrowiu powstać pozwoli.

99, 10²⁰

Hic locus hospitibus pateat venientibus ultro,
 Semper erit quoniam susceptus in hospite Christus.
 Sitque minister ovans fesso servire vianti,
 Et lavare pedes peregrinis gaudeat ille.
 Haec exempla dedit Christus pietatis amator:
 Ille prior plantas lavavit discipulorum,
 Haec faciens frater speret sibi praemia magna
 In caelis tribui, Christi praecepta secutus.
 Semper amate Deum, fratres, et vosmet amate,
 Diligit ille Deum, verus qui est fratris amator.

To miejsce niech stoi otworem dla przychodzących gości,
 W przybytku bowiem zawsze będzie przyjęty Chrystus.
 Niech strudzonemu wędrowcy każdy usłuży z radością,
 Niech się weseli brat, myjący nogi przybytsza.
 Ten przykład dał Chrystus – miłośnik dobroczynności –
 On, który jako pierwszy stopy uczniów umywał.
 Czyniąc to, niechaj brat ufa, że zyska wielką nagrodę

¹⁹ *Poetae Latini*, 1, s. 321. Utwór napisany w dystychach elegijnych.

²⁰ *Poetae Latini*, 1, s. 324. Utwór napisany heksametrem.

W niebie, jeżeli poszedł za nakazami Chrystusa.
Bracia, zawsze kochajcie Boga i siebie nawzajem,
Bo ten Boga miłuje, kto brata prawdziwie kocha.

100, 2 [ad caminatam ubi abbas dormit]²¹

Ad requiem noctem dederas, lucemque labori,
Prospera conservans famulis noctesque diesque.
Ad te cor vigilet somnus si claudat ocellos,
Te labor et requies conlaudent omnibus horis.

[na temat komnaty, w której śpi opat]

Daleś noc na spoczynek, a dzień jasny na pracę,
Błogosławiąc swym sługom tak podczas dnia, jak i w nocy.
Serce niech czuwa przy Tobie, gdy sen zamknie ci oczy,
Niech praca i odpoczynek chwalą Cię w każdej godzinie.

104, 1²²

Hic patriarcha pius sedeat summusque sacerdos,
Sit cui larga manus, placidum cor, verba serena:
Per cuius dextram benedicat dextera Christi,
Fratribus appositum quidquid defertur edendum.

Tu niechaj święty patriarcha i kapłan najwyższy zasiada –
Ten, co ma hojną dłoń, serce ciche, słowo pogodne.
Niechaj jego prawicą sam Chrystus Pan błogosławi
To wszystko, co przyniesiono braciom jako posiłek.

104, 2²³

Haec est sancta domus, pacis locus, aula salutis,
Quam super o! semper maneat benedictio Christi.
In qua multiplicet fratrum convivia large,
Qui quondam populi, caelesti munere dives,
Panibus ex quinque satiavit millia quinque.

²¹ *Poetae Latini*, 1, s. 328. Utwór napisany heksametrem.

²² *Poetae Latini*, 1, s. 330. Utwór napisany heksametrem.

²³ *Poetae Latini*, 1, s. 330. Utwór napisany heksametrem.

Oto jest święty dom, miejsce zgody, przybytek zbawienia,
 Błogosławieństwo Chrystusa niechaj zawsze tu trwa.
 Niechaj w nim szcudrobliwie rozmnaża posiłki braci
 Ten, co w dar Boży bogaty niegdyś pięcioma chlebami
 Nasycił wielką gromadę pięciu tysięcy ludzi.

104, 3²⁴

Sit germanus amor, fratres, vos inter ubique,
 Sit pax, pura fides Christi et concordia dulcis.
 Christus in ore sonet habitetque in pectore Christus,
 Sit cibus et potus Christus, sit vita salusque.

Bracia, niech miłość serdeczna we wszystkim wśród was panuje,
 Wiara bez skazy w Chrystusa, pokój i słodka zgoda.
 Chrystus niech w ustach rozbrzmiewa, w sercu niech Chrystus mieszka,
 Chrystus – wasz pokarm i napój, życie oraz zbawienie.

104, 4²⁵

Hic pariter fratres, Domini cum laudibus intrent,
 Quos pariter Dominus totum conservet in aevum:
 Et pariter pascat nitido cum pane salutis,
 Et pariter donet caelestis fercula vitae.

Niechaj bracia tu wchodzą, aby uwielbiać Pana,
 Pan niech ich wszystkich strzeże i zachowa na wieki.
 Niech też wszystkich ich karmi czystym chlebem zbawienia
 I niebiańskiego życia strawą ich wszystkich obdarzy.

104, 5²⁶

Qui de rore dapes dedit, et de petra bibendum,
 Qui convertit aquas liquidas in vina Falerna;
 Qui siccis pelagi pedibus superambulat undas
 Augeat ipse suis famulis sua dona benignus.

Ten, co z rosy dał pokarm i pić pozwolił ze skały,
 Ten, co wodę źródlaną przemienił w wino z Falernu²⁷,

²⁴ *Poetae Latini*, 1, s. 331. Utwór napisany heksametrem.

²⁵ *Poetae Latini*, 1, s. 331. Utwór napisany heksametrem.

²⁶ *Poetae Latini*, 1, s. 331. Utwór napisany heksametrem.

²⁷ Najśłynniejsze i najsmaczniejsze wino w starożytnym Rzymie wyrabiane w okolicach miasta Falernum w Kampanii.

Ten, który suchą stopą kroczy po morskich falach,
 Sługom swym swoje dary sam niech łaskawie rozmnoży.

105, 1 [ubi libri custodiuntur]²⁸

Parvula tecta tenent caelestis dona sophiae,
 Quae tu, lector ovans, pectore disce pio.
 Omnibus est gazis melior sapientia donis,
 Quam modo qui sequitur lucis habebit iter.

[tam, gdzie przechowuje się książki]
 Pod skromnym dachem złożono dary mądrości niebiańskiej,
 Z radością zajrzyj do ksiąg, czytaj i zbożnie się ucz.
 Wiedza jest lepsza niż wszystkie dary w skarbcach ukryte,
 Masz po jej śladach iść – oto światłości trakt.

105, 2 [ad campanam]²⁹

Semper in aeternum faciat haec cloccula tantum
 Carmina: sed resonet nobis bona clocca cocorum.

Ten dzwon zawsze na wieki pieśni niechaj brzmi głosem,
 Nam zaś niechaj rozbrzmiewa miły dzwonek kucharzy.

105, 3³⁰

Fratribus ex alta resonet bona lectio sede,
 Exhortans animos semper meditare superna.
 Esuriens dapibus corpus dum pascitur illud,
 Mens pia pascatur verbis caelestibus illa.
 Et laus alma Deo tota cantetur in aula,
 Plena suis famulis dapibus qui fercula praestat
 Atque animum pariter caelesti pane cibabit.

Niech z wysokiego krzesła rozbrzmiewa święte czytanie,
 I serca braci zachęca, by zawsze myśleli o niebie.
 Gdy potrawami przy stole karmi się głodne ciało,
 Niechaj dusza pobożna słowami z nieba się karmi.
 Sałę, która nas żywi, niech pieśń ku czci Boga wypełni,
 On swym sługom podaje misy pełne jedzenia,
 A duszę równocześnie chlebem niebieskim nasyci.

²⁸ *Poetae Latini*, 1, s. 332. Utwór napisany w dystychach elegijnych.

²⁹ *Poetae Latini*, 1, s. 332. Utwór napisany heksametrem.

³⁰ *Poetae Latini*, 1, s. 332. Utwór napisany heksametrem.

105, 4 [Ad mensam]³¹

Fercula nostra pius Christus benedicat in aula,
 Et sua multiplicet clementer munera servis.
 Qui mannam populo caelesti misit in imbre,
 Rupibus et ei sitiendi flumina fudit:
 Panibus et quinīs satiavit millia quinque:
 Qui convertit aquad mirandi in vina saporis,
 Nos et nostra simul benedicat fercula mitis,
 Conservetque suos famulos in pace serena,
 Laudibus atque suis faciat consistere sanos,
 Pacificos mores, fratres, vos semper amatae,
 Semper amat quoniam pacem rex ipse polorum.
 Pacis amatores nati sunt ecce Tonantis.

[Na temat stołu]

Niechaj łaskawy Chrystus błogosławi dary w tej sali
 I obfitością swych darów hojnie swe sługi obdarzy.
 Ten, co w rosie niebieskiej mannę zesłał ludowi,
 A gdy byli spragnieni, wodę wydobyl ze skały,
 Ten, co pięcioma chlebami pięć tysięcy nasycił,
 Ten, co wodę przemienił w wino o smaku przedziwnym,
 Nas i nasze potrawy dobrotliwie niech błogosławi
 I swoje sługi zachowa w pełnym radości pokoju,
 Niech im pozwoli w zdrowiu trwać w modlitwie pochwalnej,
 Ponieważ sam Król niebieski pokój zawsze miłuje,
 Miłośnicy pokoju synami są Wszechmocnego.

105, 5³²

Hic pariter fratres Domini cum laudibus intrent,
 Semper in ore sonat quorum laus gloria Christo.
 Haec est sacra via, pedibus haec pervia fratrum,
 Solus amicus ovans plantis pertranseat illam.
 Non alienus eam pedibus percurrat iniquis,
 Non fur, falsiloquus quisquam, nec mente maligna,
 Sed fraternus amor pariter comitetur euntes,
 Et pax atque fides pietas, concordia sacra,
 Et divina simul resonet laus semper in ore.
 Currite vos, iuvenes, Christi properanter ad aulam,
 Intensisque animis voces audite supernas.

³¹ *Poetae Latini*, 1, s. 332. Utwór napisany heksametrem.

³² *Poetae Latini*, 1, s. 332. Utwór napisany heksametrem.

Non vos decipiat fallax dulcedo iorum,
Non carnalis amor, ludus, petulantia, risus.
Dum viget atque valet calido de sanguine corpus
Discite florigera sacratam aetate sophiam,
More fluentis aquae fugiunt quia tempora semper.

Niechaj wchodzą tu bracia, by wspólnie słauić Pana,
W ustach ich niechaj zawsze brzmi uwielbienie Chrystusa.
Oto jest święta droga, którą mają iść bracia,
Tylko radosny przyjaciel niechaj traktem tym idzie.
Obcy niech po niej nie chodzi niegodziwymi stopami,
Ani złodziej i kłamca czy człowiek o sercu złośliwym.
Lecz niech braterska miłość towarzyszy wszystkim idącym
Oraz pokój i wierność, pobożność i święta zgoda,
Chwała Boża niech zawsze na ich wargach rozbrzmiewa.
Biegnijcie śpiesznie, młodzieńcy, do Chrystusowej sali
I gorliwymi sercami słuchajcie głosów niebiańskich.
Niechaj was nigdy nie zwodzi fałszywy powab dowcipów,
Cielesna miłość, zabawy, swawola oraz chichoty.
Dopóki krzepkie jest ciało i krew w żyłach płynie gorąca,
W kwiecie wieku się uczcie tylko świętej mądrości,
Bo jak płynąca woda czas nieustannie ucieka.

Z języka łacińskiego przełożył,
wstępem poprzedził i przypisami opatrzył
ks. Tadeusz Gacia³³

³³ Ks. dr hab. Tadeusz Gacia, prof. KUL, kierownik Katedry Filologii Łacińskiej w Instytucie Literaturoznawstwa na Wydziale Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, e-mail: tadeusz.gacia@kul.lublin.pl, ORCID 0000-0002-1836-9506.